

75 éve nyílt meg a Magyar Királyi Horthy Miklós Tudományegyetem Szegeden

Hencz Péter dr.

Az 1940. augusztus 30-i II. bécsi döntés értelmében Észak-Erdélyt és Székelyföldet visszacsatolták az anyaországhoz. Az 1940. XXVIII. tc. alapján az ideiglenesen Szegeden működő Ferenc József Tudományegyetem visszatérhetett ősi székhelyére, szülőhelyére, Kolozsvárra.

Szegeden a kolozsvári egyetem hazatérével jogi értelemben új egyetem jött létre. Ezzel Szeged másfél évszázados álma teljesült: saját egyeteme lett. Az egyetem valójában a kolozsvári egyetem szellemi és tudományos örökségét vitte tovább. Az egyetem és a professzorok nagyobb része Szegeden maradt. Így a kolozsvári főág, amely Szegeden már gyökeret vert, itt maradt, a mellék-hajtás virágzott ki újból szülőhelyén. A szegedi egyetemet a kormányzóról nevezték el: Magyar Királyi Horthy Miklós Tudományegyetem lett. Az egyetem első rektorává a kormányzó a Nobel-díjat elnyert Szent-Györgyi Albertet nevezte ki [1].

A megnyitóra országos ünnepség keretében 1940. november 11-én került sor. A város ünnepi díszbe öltözött, a házakat fellobogózták, az utcákon ünneplő tömegek sorakoztak. Ünnepi misére hívtak a harangok a Fogadalmi templomba, amelyet Glattfelder Gyula megyés főpásztor pontifikált. „Én vagyok az út, az igazság és az élet” – mondta homíliájában, idézve a Bibliát.

Az ünnepségre a központi egyetem aulájában került sor. Jelen volt többek közt Horthy Miklós kormányzó, akit óriási ováció köszöntött, Teleki Pál miniszterelnök, Szeged országgyűlési képviselője, Serédi Jusztinián bíboros-hercegprímás, Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszter, társ egyetemek képviselői, Klebelsberg Kunó özvegye, valamint az egyetemi tanács tagjai, élükön Szent-Györgyi Albert rektorral [2].

A Himnusz eléneklése után Hóman Bálint nyitotta meg az egyetem első ülését. Fontosabb gondolatai a következők voltak:

Beszéde kezdetén megemlékezett nagy elődjéről, Klebelsberg Kunó grófról, „... akinek szívében fogant pompás egyetemi városban új életre kel szívének legkedvesebb gyermeke: a szegedi egyetem”. Dicsérte a városi vezetők bölcsességét és polgárainak áldozatosságát, amelynek eredményeképpen az egyetem Magyarország egyik legkiemelkedőbb kulturális központja, a tudományosság erős vára lett. Kérte, hogy a tanárok járjanak elől

a műveltséggyarapító munkában. Hallgatói, köztük a magyar Alföld földműves népének tehetséges fiai, komoly hivatástudattal tanuljanak, hozzanak új erőt, vidám vállalkozó kedvet és komoly alkotókészséget a magyar értelmiségbe.

Az igazság keresése az egyik legnagyobb érték a tudományban. A tudós által termelt szellemi javak az egyetemes tudomány részeivé válnak, az egész emberiséget szolgálják. A tudomány ebben az értelemben nemzetközi, nemzetek feletti, határokat átívelő. De ez korántsem jelenti a nemzet életétől való elszakadást, avagy a nemzetellenességet. Minden nép tudományának alkotásai magukon viselik a nemzeti sajátosságot.

Az egyetemi tanár hármas hivatást tölt be: tudós, tanító-mester és nemzetnevelő. Tudományosságával gazdagítja nemzetének szellemi javait. Mint tanító vezetőket képez a társadalom részére. Erkölcsei nevelésével előmozdítja az egészséges közszellemet.

Az egyetem a kedvezmények adásánál egyedül a ráutaltságot, a szorgalmat és tanulmányi eredményeket veszi figyelembe. Nem kaphatnak előnyt a vagyonosok gyermekei, sem pedig a bukdácsoló diákok. „Magyarországon minden szorgalmas és tehetséges magyar ifjúnak – származzék bármelyik társadalmi rétegből – joga van a tanulásra. ... Pusztán szánalomból, elnézésből, szeretetből nem segíthetünk senkit diplomához, mert a hiányos képzettségű, lelkiismeretlen orvosokkal, tanárokkal, képzetlen mérnökökkel mérhetetlen károkat okozunk nemzetünknek. Mindent el fogunk követni, hogy minden tanulni vágyó szegény és szorgalmas diák diplomához jusson.”

Ezt követően a kormányzó, Horthy Miklós szólt az ünneplőkhöz:

Erre az egyetemre nagy feladat hárul a magyar jövő megalapozásával. „Nemzetünk jövője azon is fordul, hogy milyen lesz műveltsége. Ha meg akarunk állni a népek nagy versenyében, sok tudásra és alapos ismeretekre, derék, munkás, jellemes, művelt magyar ifjak ezreire van szükségünk. ... A szegedi egyetemnek különös gondot kell fordítania a természettudományok korszerű művelésére, eredményeinek ismertetésére, különösen a régebben annyira elhanyagolt Alföld népében rejlő őserőinek felkutatására és kiművelésére” [3].

„Amidőn ezt az új egyetemet rendeltetésének átadom, bizonyos vagyok benne, hogy méltó hajléka lesz az ezeréves magyar kultúrának. Ebben a meggyőződésben kérem az egész jövő működésére a Mindenható áldását.”

Ezt követően került sor Szent-Györgyi Albert székfoglaló beszédére. Bevezetőjében dicsérte a kormányzó érdemeit: „... aki Szegedről megindulva bátorságával, bölcsességével, önfeláldozásával és lángoló hazaszeretettel ezt az országot elesettségéből felemelte és megcsonkítottságában kiegészítette.”

„Jogilag új egyetem vagyunk, de a mi gyökereink is messze nyúlnak vissza, és semmiféle jogi formula nem fejezi ki azt a bensőséges viszonyt, ami minket a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemhez köt. Mi egy törzsnek vagyunk a két hajtása...”

Méltatta gróf Klebelsberg Kunó érdemeit, „... aki tíz esztendőn keresztül viselte széles vállán ennek a kettős hajtásnak közös törzsét, a szegedi Ferenc József Tudományegyetemet”.

Dicsérte Szeged lakosságát, amely szegénysége idején a legnagyobb áldozattól sem riadt vissza.

Beszélt az egyetem hármaskérdéséről: „Legősibb hivatása, gyűjteni, terjeszteni és gyarapítani az emberi tudást. Második feladata, kisszámúban nevelni a jövőnek tudósokat, akik majdan ezt a hivatást tőlünk átveszik. Újabb eredetű, de nem kevésbé magasra emelt az egyetemnek harmadik hivatása, nevelni a haza részére polgárokat, kik el vannak látva a szellem fegyverével. ... A mi egyetemünknek van még egy negyedik, különleges hivatása is: hogy a nagy magyar Alföldnek szellemi központja legyen.”

Az egyetem egyik legfőbb feladata és kötelessége a kutatás, új igazságok keresése. Falai között meg kell őriznie a teljes szellemi szabadság levegőjét, amely nélkül minden kultúra elsorvad. „Jó tanítás csak ott folyhat, ahol él a kutatás szelleme, az igazságok lelkes, pártatlan szerete. De a tudományos kutatómunkánkkal hazafias kötelességünket is teljesítjük, mert hiszen éppen a tudomány, a kultúra az egyetlen terep, amelyen a versenyt a nagy nemzetekkel egy kis nemzet is felveheti.”

„Az egyetemnek felül kell emelkednie a politika hullámzásán. Kapuin csak úgy léphetünk be, hogy a gyűlölködést kizárjuk és a tudás szelíd fénye mellett munkálkodunk. ... Az egyetem korábban tudósokat nevelt, de a hallgatók többsége nem tudós akar lenni. Ezért az egyetemnek egyrészt előadásokkal a közéletre kell felkészíteni, másrészt diákjait a tudomány legmagasabb művelésére kell megtanítani. Oktatásunk legnagyobb hibája, hogy a tanítást inkább a tananyag, mint a hallgató szemzöngéből ítéli meg.”

Tanítson vagy neveljen-e az egyetem? – szintén alapvető kérdés. Ha az egyetem egyik hivatása a hasznos köz-

életi tevékenységre való felkészítés, elég, ha a tudás átadására törekszik. „De, ha tőlük nemcsak a szaktudást, de a jellem és szellemi tulajdonságok egész sorát is kívánjuk, mint a hivatottság érzését, az alkotás és cselekvés vágyát, a felelősség érzését, a tettekre való készséget, a józan és gyors ítéletet, a becsületességet, az érdeklődést, az önzetlenséget, mely tulajdonságok nélkül a szaktudás csak fél embert jelent, akkor nyilván nevelnünk is kell.” A hivatás betöltéséhez még egészség is kell, amiről szintén az egyetemnek kell gondoskodnia.

„Az érdeklődés, a tudásvágy, az önálló gondolkodás fejlesztése fontosabb, mint az adatoknak a fejbe préselése, mert hetekkel a vizsga után üres fejjel és kézzel adjuk át őket az életnek.”

Az egyetem egyik nehézsége, hogy a középiskola száraz, túltömött anyagával nem hangsúlyozza eléggé a jellem és szellem kifejtését. „Egy színjeles érettségi bizonyítvány nekünk nem ad felvilágosítást arról, hogy az illető egy kiválóság, avagy egy értéktelen magoló. Kívánatos lenne, hogy padjainkba csakis azok kerüljenek, akikben megvan az adottság a szellemi pályára, tekintet nélkül a szülők anyagi vagy társadalmi helyzetére.”

Másik nehézségünk egyetemünk túlzásfokúsága, a hallgatóság és a tanszemélyzet aránytalansága. „Pedig nevelői és tanítói hivatásunkat csak úgy teljesíthetjük igazán, ha a tanár tanítványának nemcsak cenzora, de barátja, munkatársa és idősebb testvére.” Ehhez a felelősségteljes munkához kérte Isten segédelmét, adjon erőt és békét hazánkunk [2, 3].

Az üdvözléseket a társegyetemek és az egyetemi ifjúság képviselőjének köszöntése zárta.

A fennkölt ünnepség a Szózat eléneklésével fejeződött be.

Irodalom

- [1] Makk, F., Marjanusz, L. (eds.): The History of the University of Szeged (1581–2011). [A Szegedi Tudományegyetem és elődei története (1581–2011).] Szegedi Egyetemi Kiadó, Szeged, 2011. [Hungarian]
- [2] Horthy Miklos University opened by the address of our Regent in magnificent, nationwide ceremony. [Kormányzó urunk beszédével, országra szóló fényes ünnepség keretében nyílt meg a Horthy Miklós-egyetem.] Délmagyarország, 1940. november 12., 1–3. [Hungarian]
- [3] *Ceremonial start of the university.* In: Szent-Györgyi, A. (ed.): Report on the Activity of the Hungarian Royal Horthy Miklos University in Szeged in the 1940/41 Academic Year. [Az egyetem ünnepélyes megnyitása. In: Szent-Györgyi, A. (szerk.): Beszámoló a Szegedi Magyar Királyi Horthy Miklós Tudományegyetem 1940–41. tanévi működéséről.] A M. Kir. Horthy Miklós Tudományegyetem kiadása, Szeged, 1943. [Hungarian]